

הלך

נשאר

צילומים: רחל הרש

"הוא נטש את המשק בשעתו הקשה ביותר,"
אומר דב צמיר. "לא היתה לו כל סיבה ללכת"

"אני הקורבן בעסק הזה," אומר נחום פסה.
"אחרי 34 שנים אני עוזב בלי כלום"

מלחמת אחים בברור-חיל

אנשים מכירים את קיבוץ ברור-חיל בעיקר בזכות המקצבים הברזיליים ולילות-הסמכה על הדשא. אלא שהקיבוץ רוקד השנה לצלילי תופים אחרים: ריב בין שני מנהיגי-המשק, נחום פסה ודב צמיר, נסתיים בקרע. פסה, מבכירי התק"ם, ואחרים עזבו העירה. משפחה אחת ירדה לברזיל. "נגמרה האהבה, אין מה לעשות", אומר פסה

נעמי לויצקי

וגם לא רוצה. כן, נגמרה האהבה. בקיבוץ מאשימים את פסה בנטישה, כמעט בבגידה. מה קרה בברור-חיל, קיבוץ סימפטי של יוצאי ברזיל, שהתפרסם בזכות להקת הקצב הברזילית שהוציא מתוכו, להקת ברור-חיל, שגם היא כבר לא קיימת, התפרקה. בתנועה הקיבוצית נחשב הקיבוץ הזה מאז ומתמיד ליוצא-דופן, לחריג. אולי בשל ה'ברזיליות' שלו, אהבת החיים שהפגין, הדאגה לצורכי הפרט, או מסיבות הסמכה המפורסמות, נתפס כילד סורר, מלא חן אמנם, אבל מפונק, כזה שמעדיף את החיים הטובים על פני העבודה. הקיבוץ הוקם בשנת 1948 על-ידי חלוצים ממצרים ומארוקו ורק בתחילת שנות ה-50

בגיל 58 את המשק בטריקת דלת צורמנית, פגוע וכואב. "34 שנים חייתי בברור-חיל," אומר פסה, "ואני לא מצטער על השנים האלה. תרמתי ככל יכולתי תוך הזדהות מוחלטת עם הקיבוץ, אבל כיום שחשתי שאין בליבי הודר הות, נפלה החלטתי." פורמאלית מכנים זאת שנת חופשה, אבל הכל יודעים שפסה עזב לצמיתות. הוא לא ישוב. "פשוט נגמרה האהבה ואין מה לעשות," הוא אומר, "קרה דבר בברור-חיל. היה קרע בין קבוצות, היתה הרחה של מנהיגות שאני ראיתי עצמי כחלק ממנה, ובתנאי אים שנוצרו וכללי-המישחק שהתפתחו שם, חשבתי שזה לא תואם את תפיסתי את הקיבוץ. אני אדם שחי לפי אמונתו, זקן מכדי להשתנות

במבט ראשון נראה קיבוץ ברור-חיל שקט ורגוע, טובל בשמש חורפית עצלה. ביום שגרתי המו מיגרשי-המישחקים ילדי גן צוה"לים ובשבילים צעדו נמרצות חברי משק, לבושים סרבלי עבודה כחולים. עולם כמנהגו נוהג. אלא שמתחת לפני השטח סוערות הרוחות בברור-חיל. זה למעלה משנה קרוע הקיבוץ הזה במאבק כוחות המאיים לאכול כל חלקה טובה, מאבק שהגיע לשיאו בעזיבתו הדראמטית של מי שנחשב במשך שנים לאיש החוק במשק. נחום פסה, ראש המרכז לתרבות ולחינוך של ההסתדרות ונציג התק"ם בוועדה המרכזת, עוזב

"לחצו עלי משני המחנות," אומר אהרון טלנברג. "המאבק האישי הביא לכך שאנשים נטו להדביק תווית אחד לשני"

למרות חוסר נסיונו, הפשיל שרוולים והלך להציל את המפעל. ברילוי אומרת שהסית נגדה את האנשים. "הוא הלך אל עובדי המפעל והפיץ שם שאני רוצה לסגור אותו ושהם, העובדים, יאבדו את מקום עבודתם ואת מפעל חייהם. נוצרה שם תסיסה קשה מאוד. אחר-כך היה מסתובב בקיבוץ ואומר שאנחנו צעירים מכדי לנהל את העניינים, חסרי-ניסיון ולא מסוגלים להתגבר על הקשיים. הקיבוץ, הוא היה אומר, זקוק למנהיג כאריזומטי, חזק. ההנהגה הנוכחית טוביל לאסון. אני לא פוליטיקאית. אינני יודעת וגם לא רוצה להתמודד עם דברים כאלה. נוסף לזה הייתי עסוקה עד מעל לראש בבעיות הקיומיות של הקיבוץ. לא ענית, ולבסוף למעשה הודחנו מהנהגה."

בקיצ, לקראת הבחירות בקיבוץ נפגש פסה עם בני הדור הצעיר ואמר להם כך: "אתם מקבלים מאיתנו ירושה קשה, אני חושב שהגיע הזמן שתקחו את ההגה לידיים. אולי תצליחו טוב מאיתנו. אנחנו כבר בני 60 ותפקידנו רק לייעץ." שלושה צעירים בני 30 הרימו את הכפפה. עודד פלוט, היום מזכיר המשק יחד עם רב צמיר, איתן רוזנבלט, היום מרכז המשק, והילה ברזילי, בתו של פסה ברזילי, היתה מועמדת לתפקיד הגובר אבל פרשה כשהעניינים הסתבכו. "אני", היא אומרת, "באתי כי ראיתי מה קורה בקיבוץ. נכון שאני הבת של נחום, אבל מעולם לא נקטתי עמדה ולא התערבתי במאבק ביניהם. תמיד דיברו בברור-חיל על המחנות של רב ונחום, וחשבתי שהגיע הזמן להפסיק עם השטויות האלה ולעשות דברים בראש נקי, חדש. הוותיקים באו בטענות ורצו שגם אחד משלהם יהיה בהנהגה. אמרנו, בסדר. אבל אני לא רציתי לא את רב צמיר ולא את נחום פסה בתפקידים מרכזיים, כי הם דומיננטיים מדי. לא רציתי שישתמשו בי כבובה. רציתי שתהיה לי האפשרות לפנות לכל אחד מהם ולבקש עזרה ועצה, אבל שלא יהיו בעלי תפקידים. ואז התחילו להדביק עלי תוויות ואמרו שזה בגלל שאני הבת של פסה."

מערכת הבחירות הלכה והסתבכה ולוותה בשמועות ורינונים על פסילות של אנשים מסויימים לתפקידים בקיבוץ, כשבמרכז השמועות הילה ברזילי. לבסוף נמצא מועמד מהוותיקים

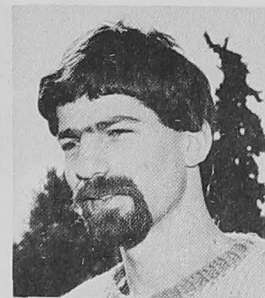
ראה את עצמו כחיל-חלוץ ליהודי-ברזיל, שלח לשם שליחים וראג לקלוט את העליה משם. כך קרה שקצב גידול האוכלוסיה היה מהיר מקצב הגידול הכלכלי וההוצאות עלו תמיד על ההכנסות. מפעל דקו היה לכישלון גם הוא ותרם תרומה מכרעת לגירעון. בשנות אירודור העליית זות לא פסחה תקופת האופוריה הכלכלית גם על הקיבוץ הזה, ומבלי להתעמק בחשבונאות מעייפת הוחלט לעבור ללינה משפחתית, דבר שהצריך בניה מאסיווית למגורים. מכיוון שלקיבוץ לא היה כסף, נטלו הלוואות ביד רחבה. ביולי 1985 נכנסה לתוקפה התוכנית הכלכלית החדשה ועימה הריבית הרצחנית. החוב הלך ותפתח, אלא שכעת נסגר הברז של התנועה-הקיבוצית והמשק נקלע למצוקה קשה. "זו היתה פנטסיה ברזילית", אומר אחד מחברי המשק, "כמו בברזיל, שם קורסת הכלכלה תחתיה, וכולם ממשיכים לרקוד סמבה, כך היה גם אצלנו." צמיר מאשים את פסה באחריות למצב הכלכלי של הקיבוץ. "הוא הרי היה המנהיג הכלכלי שלנו, וכשיושבת מנהיגות חזקה כליכך אז לא מתווכחים." לפסה יש הסבר משלו. "למעלה מעשר שנים הייתי שליח התק"ם מחוץ לקיבוץ, ולמרות שהייתי מעורב מאוד בחיי המשק הרי שניזונתי מהנתונים שסיפקו לי מוסדות הקיבוץ, ואכן עד 1985 סיפקו לי נתונים לא נכונים. אולי הם עצמם לא

"לא רציתי שישתמשו בי כבובה," אומרת הילה ברזילי. "ואז התחילו להגיד שזה בגלל שאני הבת של פסה"

ידעו את האמת." במשך השנים היו בעלי התפקידים המרכזיים בקיבוץ נבחרים לפי האיוון העדין: אנשי פסה ואנשי צמיר, ותמיד מבני ותיקי הקיבוץ. לפני כשלוש שנים, כשצמיר היה בחופשת לימודים בארצות-הברית, נבחרה כמשק הנהגה חדשה, צעירה יותר, בני דורי הביניים, אנשים שנתמכו על-ידי פסה. מרים ברילוי היתה מרכזת המשק. "כשראינו מה מצבנו האמיתי החלטנו שהדבר הראשון שצריך לעשות זה לשתף את הקיבוץ כולו במצב. חשפנו בפני כולם את הנתונים האמיתיים וביקשנו שיתוף-פעולה. זה היה קשה מאוד, אבל במאמץ משותף ובעזרתו האדירה של נחום הצלחנו להמשיך ולהפעיל את הקיבוץ. ואז חזר רב מאמריקה והתחילו הצרות."

צמיר הלך לנהל את מפעל דקו. לדבריו, הנהלת הקיבוץ רצתה לסגור את דקו והוא,

"הבחירות למוסדות-המשק עורערו מאוד את המצב כאן," אומר עודד פלוט. "בחרתי-חדרים היתה תחושה שלא הכל כשר"

הגיעו הגרעינים הברזיליים הראשונים, ועימם שני האנשים שעתידים להיות מנהיגי הקיבוץ וגיבורי הקרע הנוכחי. פסה עלה בראש גרעין מברזיל ורב צמיר הגיע מקיבוץ מפלסים, שהוא והקבוצה שלו עזבו תוך מריבה קשה. מאז מנהיגים לים ביניהם השניים מאבק על הבכורה בקיבוץ, על הבכורה בתנועה-הקיבוצית, על מעמדם במפלגת-העבודה, מאבק שהלך והחריף עם השנים ועלה על פסים אישיים קשים עד שהגיע כעת לפיצוץ רועם. שניהם דמויות פוליטיות וכל אחד מהם ראה עצמו כחלק ממנהיגות המפלגה. פסה בתחום הכלכלי וצמיר בתחום החברתי, פסה הלך להסתדרות וזה למעלה מעשר שנים מכהן שם בתפקידים בכירים כשליח התנועה-הקיבוצית, וצמיר היה ראש מחלקת-ההסברה של מפלגת-העבודה, התמודד על אחד ממושב התק"ם בכנסת, ונוצח על-ידי אברהם כץ-עוז. מאז איננו ממלא שום תפקיד מחוץ לקיבוץ. "המאבק בינינו", אומר פסה, "מתנהל לאורך שנים ארוכות, אבל לפי כללי-מישחק ברורים מאוד. רבנו והשלמנו, רבנו והשלמנו כל השנים, כשהגבול היה טובת הקיבוץ. כעת רב עבר את הגבול הזה." צמיר טוען לעומתו שפסה נטש את המשק בשעתו הקשה ביותר. "לא היתה לו כל סיבה ללכת", הוא אומר, "מי מנע ממנו לקחת חופשה מתפקידיו בחוץ, לחזור הביתה ולעזור לנו לשקם את המוצב. אני הרי התחנתי לפניו שיבוא."

פסה לא עזב לבדו. מאז תחילתו של המשבר הקשה לפני כשנה וחצי יש גל עזיבות שהקיבוץ לא ידע כמותו. עד היום עזבו כ-60 איש, ועדיין אין רואים את הסוף. ברור-חיל נשען בעיקר על חקלאות, למרות שהיה מחלוצי התיעוש בתנועה-הקיבוצית כשבסוף שנות ה-50 הוקם מפעל 'דקו' לירקות מיובשים. לפני כשנתיים, כשהתנועה-הקיבוצית כולה נקלעה למשבר כלכלי, התברר שברור-חיל נמצאת בתחתית הטבלה. לא די שהיא נמנית עם 19 הקיבוצים שסווגו כיישובי-מצוקה, אלא שהיא נמצאת במצב הקשה מכולם - 40 מיליון דולר חוב על 650 נפש. במשך כל שנות קיומו היה הקיבוץ הזה במצב כלכלי קשה, אלא שתמיד עמדה מאחוריו התנועה-הקיבוצית עם פנקס הצ'קים ביד. החברים לא היו מודעים למצבם. הקיבוץ

פסה: "קרו דברים שלא האמנתי שיכולים לקרות בקיבוץ הזה. די, אני לא רוצה לחיות איתם יותר. יש לי הרהורים קשים על עצם החיים בקיבוץ, אם בברור-חיל יכול דבר כזה לקרות..."

שהיה מוסכם על כולם – אהרון טלנברג. תחילה הסכים, אחר-כך התחרט, אחר-כך תחת לחץ הסכים שוב, ולבסוף ממש ברגע האחרון התחרט והסיר את מועמדותו. "לחצו עלי משני המחנות", אומר טלנברג, "המאבק בין דב ונחום הביא בסוף לכך שאנשים נטו להדביק תוויות אחד לשני. שקלתי ארוכות את הפניה אלי ולכי סוף החלטתי לטרב. במקום זאת הסכמתי לעמוד בראש ועדה שתמצא מועמד אחר. האשימו אותי שפעלתי כל הזמן בתיאום עם דב, דבר שהוא לא נכון".

פסה כועס מאוד על טלנברג. "התאכזבתי ממנו", הוא אומר. רבים סבורים שלו הסכים טלנברג לקחת על עצמו את התפקיד היה נמנע הקרע, אבל הוא סירב ובמקומו נבחר לתפקיד דב צמיר. בר לוי אומרת שמערכת הבחירות הזאת התנהלה כאילו מדובר במפלגה ולא בקיי בוך, "כולל כל המלחמות וההשמצות שלא הכרנו קודם לכן".

פסה עזב ועבר לדירה שכורה ברמת-גן. בנו עוזי עזב בחודש הבא, בר-לוי עזבה גם היא את הקיבוץ ועברה לתל-אביב, ומשפחה אחת עזבה את הארץ וירדה לברזיל. בקיבוץ נותרו מישקי עים קשים. הכעס על פסה גדול מאוד. פלוט אומר שהשהיה הארוכה של פסה מחוץ לקיבוץ, למרות שאושרה עליידי כל המוסדות, עוררה מריחות. "היתה איזו ציפיה שמנהיג כמוהו יחזור ויתרום גם בפנים, למרות שכולם יודעים שמבחוץ הוא עזר לקיבוץ הרבה מאוד. הבחרי רות האחרונות עירערו מאוד את המצב כאן. למרות שפורמאלית הכל היה נקי, הרי שבחבר-רייחדרים היתה איזו תחושה קשה שלא הכל היה כשר בתהליך. אנשים עד היום לא מבינים מה בדיוק קרה פה".

במשך שנים נחשב ברור-חיל לקיבוץ ליברלי ומתקדם, שתרם הרבה לחינויות של איזור שעריהנגב והיה נושא לקנאתם של קיבוצים אחרים, אולי בשל האווירה הטובה ששררה בו עד לאחרונה ואולי בשל הייחוד הברזילי והנסיעות הרבות של החברים לקרנוול שם. ישראל קדמון הגיע לברור-חיל לפני שנתיים.

יש כאלה שלמרות הצמצומים אוכלים סטייקים וכשמגיע זמן הקרנוול נוסעים לברזיל, אומר ישראל קדמון

כשרוקדים הכל נראה כמו פעם." קדמון אומר שהוא חש עלבון צורב מול העזיבה של נחום פסה, כמעט נבגד. "בקושי הכרתי אותו", הוא אומר, "אבל ראיתי אותו באסיפות, נואם כמו בעל-בית, מוקיע את העווד בים. כעת הוא עצמו עוזב. הרי הוא לא חש על בשרו את המצוקה הגדולה בה היינו בשנתיים האחרונות, כשהתנועה אומרת די וגם המדינה לא עוזרת ואז הוא קם והולך לו".

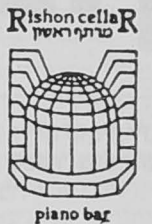
פסה יודע שכועסים עליו בקיבוץ, שגרם להלם בהליכתו, אבל הוא אומר שגם הוא כועס עליהם. "אני הקורבן בעסק הזה", הוא אומר, "אחרי 34 שנים פה אני עוזב בלי כלום, בלי גרוש, אפילו כסף לטיפול שיניים אין לי. נכון שמילאתי תפקידים מחוץ לקיבוץ במשך שנים ארוכות, אבל הקיבוץ היה תמיד בראש מעייני ועשיתי הכל כדי לעזור. אילו היו הדברים מתגלגלים אחרת הייתי ממשיך. התאכזבתי. קרו דברים שלא האמנתי שיכולים לקרות בקיי בוך הזה. די, אני לא רוצה לחיות איתם יותר. יש לי הרהורים קשים על עצם החיים בקיבוץ. ברור-חיל היה בשבילי גאווה גדולה. במשך כל השנים חשבתני שהצלחנו למצוא את שביל-הביניים בין צורכי הפרט והכלל, בין חופש לשייכות, והכל תוך יחסי-אנוש מצויינים. אם בברור-חיל יכול דבר כזה לקרות, אז יש לי הרהור לגבי כל צורת החיים הזאת".

לפני שבועיים עמדה משאית בפתח ביתו של פסה והעמיסה את תכולת הבית. גינוני-פרידה לא היו. את המגעים האחרונים, הטכניים, ניהל דרך אנשיקשר ולא ישירות עם המוסדות. כעת הוא עוזב גם את הוועדה המרכזת וגם את המרכז לתרבות ולחינוך. הוא אומר שביקשו שישאר בתפקידו, אין לו צורך לפרוש, לפחות לא לפני תום הקדנציה, אבל האינטגרטי שלו, הוא אומר, הכבוד העצמי, לא מאפשרים לו להישאר. קיסר מינה אותו ליו"ר מועצת-המנהלים של "כינחק", קונצ'רן הסתררותי. הוא מקווה שיוצע גם לתפקיד יו"ר קופת-חולים. בגיל 58, הוא אומר, הוא יוצא פגוע וכואב לדרך חדשה. ■

הוא יוצא קיבוץ עין-חרוד ושנים אחדות התגורר ברמת-השרון. היום הוא רכז השירותים במשק והוא מתאר בשפה ציורית ובוטה את המפגש שלו עם הברזילים. "אני שונה מהם", הוא אומר, "אני גס, ישר ונוטה להסתכסך. אנשים פה שומרים על פאסון, לא אומרים מה שחושבים באמת. פה שכן מצלצל לחברו לפני שהוא הולך אליו לביקור, לא באים סתם כך לכוס קפה. התא המשפחתי ובעיות הפרט מעסיי קים את האנשים, בעיות המשק, התנועה והמדינה תופסות מקום משני. לאנשים פה יש אלטרנטיווה. רבים מהם ממשיכים להחזיק בדרך-ברזיל. כל זמן שהיה פה כיף אז הכל היה בסדר, כעת כשכבר צריך לתת את התחת וקצת קשה, הדברים מתפרקים".

לחברי קיבוץ רבים יש מקורות כספיים מחוץ לקיבוץ וכעת, כשהמצב הכלכלי הביא לזה שהקצבת הקיבוץ לנפש עומדת על 25 שקל לחודש (!) ובוטלו החופשות והכל עומד בסימן צמצומים, בולט הפער בין חברים עניים לחברים מבוססים. "ברור-חיל", אומר קדמון, "תמיד היה עם כלכלה מחורבנת, אבל המצב החברתי היה מצויין. היום האווירה קשה. יש כאלה שלמרות הצמצומים אוכלים סטייקים בבית, בשבתות מעמידים מנגל על הדשא, וכשמגיע זמן הקרנוול מתחילים לארוז את הפקלאות ולנסוע לברזיל. רגל פה ורגל שם. היום כבר אין פה שימחה, האווירה הכללית קשה ולאנשים קשה. רק מוזיקה ברזילית מצליחה עוד להכניס לכאן חיים, ואז במסיבות

במרתף ראשון – בלב תל-אביב תוכלו ליהנות ערב-ערב מ...

- יום א' – אלי קניאל
- יום ב' – שוקי אלגרנטי (האריות)
- יום ג' – רוברטו
- יום ד' – סיני מאילת
- יום ה' – אסתי ואפי
- יום ו' – אלי קניאל
- יום שבת – רוברטו

- * מופעי בידור
- * שירי ארץ ישראל, שירים
- נוסטלגיים, שאנסונים
- * מטבח צרפתי, מגוון חטיפים,
- מאכלי בשר ודגים

פתוח כל ימות השבוע מ-21:30-03:00 בלילה

רח' אלנבי 11 תל-אביב 03-655834
11 Allenby st. Tel-Aviv tel: 03-655834